

OM SMÅFÅGLARNA OCH DERAS NYTTA.

STRÖSKRIFT

AF

V. LINDMAN och CONSTANCE ULLNER.

HELSINGFORS 1904,
HUFVUDSTADSBLADETS NYA TRYCKERI.

ON SMACCLANA OCH

DEKAS NYTTA

STROSKRIFT

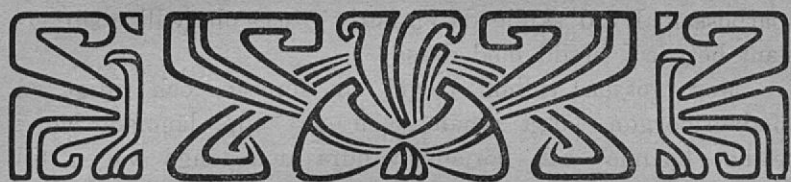
17

V. LINDHOLM, A. CONDT, N. H. LARSEN

UTGÅFVOR 1891

STOCKHOLM: ALB. B. LARSEN

1891

Sägnen förtäljer att i en åldrig kyrka i en aflägsen landsort befann sig en gammal, rostig klocka. Denna klocka, hette det, skulle börja ringa af sig själf, när den slant, som ansågs ega det mesta värdet, blef nedlagd i kyrkans sparbössa. De däri insamlade medlen utdelades sedan alltid vid juletid åt de fattigaste människorna i trakten.

År efter år hade förgått. Många voro de silfver- och guldenningar, som hade blifvit nedlagda i sparbössan. Mången rik man och kvinna hade lagt dit tusentals mark. Män hade rest till främmande länder, hemfört byte, gods och dyrbarheter, kämpat i krig, förvärfvat ära, rykte och penningar och nedlagt största delen af hvad de förvärfvat i kyrkans sparbössa. Men allt hade varit förgäfvets. Den gamla kyrkklockan började icke ringa.

Borta i ett aflägsset torp bodde en liten fattig gosse. Han hade hört sägnen om kyrkklockan och han tänkte dag och natt på att han bra gärna ville försöka få den att ringa. I tanke därpå hade han plockat och sålt bär under sommaren och sparade troget den svårt förvärfvade silfverslanten för att föra den i kyrkans sparbössa.

Far och syskon skrattade åt honom. De menade att det var alldeles onödigt att försöka. Rikt folk, berömda män och allmänt aktade kvinnor hade ju lagt guldenningar i mängd i

sparbössan. Hvad skulle då en fattig gosses obetydliga silfver-slant betyda i bredd med dessa?

Men gossen vidhöll troget sin föresats och tidigt en söndagsmorgon, långt innan solen gått upp, lämnade han i tysthet hemmet och började vandra den långa vägen till kyrkan. Bäst det var hörde han ett underligt pipande läte från skogsdungen. Han såg efter och där låg en sjuk trast. Fågelns ben såg ut att vara afbrutet och den ena vingen hängde slappt ned. Hvad stod att göra! Han tog varsamt upp den stackars fågeln och gömde den skyddande under sin slitna jacka. Men fågeln lät ofta höra ett klagande läte. Gossen vek in i en bod på vägen och bad om hjälp. Handelsmannen, som var en klok karl, förband trastens skadade ben och gaf därtill en helande smörja för vingen, men han tog betalt för sin hjälp. Gossen måste växla sin slant och fick nu en hälften mindre silfverpenning tillbaka. Han stoppade den i fickan, gömde fågeln sorgfälligt under jackan och gick beslutsamt vidare.

Där kom en mängd helgdagsklädda män, kvinnor och barn längs landsvägen. De skyndade förbi honom och gingo in i kyrkan.

Gossen började blifva ängslig till sinnes. Med den stackars sjuka fågeln vid barmen, iklädd sina trasiga kläder och gamla stöflar, ur hvilka tårna stucko fram, tyckte han sig icke kunna gå in i templet. Han kunde kanske skicka slanten dit in med någon annan -- och han såg sig sökande omkring.

Där kom en äldre kvinna, som såg snäll ut. Gossen gick fram och frågade om hon ville vara så god och lägga ned hans slant i sparbössan. Det ville hon gärna, och gossen lämnade henne den. Själf satte han sig vid en dikeskant invid en skogsdunge, väntande och pysslande om den sjuka fågeln. Men bäst det var tonade liksom en silfverklar, klockren ton genom rymden, så ännu en. Solen bröt sig genom morgondimman, det blef så vackert öfver allt och så började den gamla klockan i templet att en lång stund ringa för sig själf. Människorna lyssnade under andaktsfull tystnad och den äldre prästen tog reda på hvems slant det var som

bragt klockan att ringa, som fått det underverk att ske, på hvilket hans församling under så långa tider förgäfves väntat.

Och alla fingo veta att kyrkklockan började ringa just då, när den fattige gossens slant kom in i sparbössan, den lilla silfverslanten, som han knappast hade vågat gifva, därför att han växlat den till hälften mindre, då han köpte hjälp åt den sjuka fågeln.

Men gossen, som satt vid vägkanten och gladdes åt kyrkklockans klang och åt den sjuka fågeln, som för hvarje stund som förgick blef allt friskare, han visste intet om allt detta.

Och vi människor, som stundom glädjas åt småfåglarnes sång, vi veta ofta ej af huru stor betydelse fåglarne äro för vår egendom och vårt välbefinnande.

Tag bort fåglarne, och hela naturen skall ödeläggas af ängsmask och andra för växtligheten skadliga insekter. En enda liten fågel kan stundom under en dag förtära en lika stor mängd som dess egen vikt af sådana insekter, som äro ödeläggande för vårt jordbruk. Vi kunna således säga att fåglarne bilda en oundgänglig länk i skapelsens kedja.

Och hvad begära de väl af oss, dessa fåglar, som icke blott göra oss en oskattbar nytta, utan hvilka äfven uppmuntra oss med sina sånger? De begära att vi icke skola anställa jakt på dem, icke störa dem under häckningstiderna, icke hugga ned alla träd och buskar, där de bygga och bo. De äro tacksamma för fågelhållkar här och hvar, för några frön och korn, som regelbundet utkastas åt stannfåglarna vintertid, då de hafva svårt att finna sin föda. Och framför allt begära de visst af oss att få lefva sitt lif i ostörd ro, utan att skrämmas eller förföljas.

Huru behandla vi då fåglarne i allmänhet? Ofta nyckfullt, ännu oftare hjärtlost. Vårt bemötande beror mest af vår stämning eller vår uppfattning af den nytta de göra oss. Tro vi att en fågelart är skadlig på ett eller annat sätt, försöka vi mången gång att förfölja och utrota den, utan att taga närmare reda på förhållandena. Vår *egen nytta* är med andra ord den känsla, som främst leder oss härvidlag. Men den *missleder* äfven ibland. Det är svårare än man i allmän-

het tror att fälla ett bestämdt domslut om den ena eller andra fågelarten är nyttig eller skadlig. Vore vårt valspråk härvidlag detsamma som ädelsinnade domares: „Hellre fria än fälla“, vore förvisst mycket vunnet.

Missväxt drabbar våra åkertegar, fält och ängar, om vi förfölja och utrota småfåglarne. Människor och kreatur få lida nöd och brist. Låtom oss därför i stället på allt sätt skydda och värna dem och sålunda bevisa dem vår tacksamhet för den nytta och fröjd de göra oss. Lära vi en gång att förstå dem, skola vi älska dem och gärna offra något af vår egen bekvämlighet för deras väl. Det är icke sagdt att vi därför, såsom gossen i sagan, skola få till lön att en tystnad gammal klocka i en kyrka börjar ringa af sig själf. Men något liknande skall äfven drabba oss. Vi skola gå framåt i utveckling, möjligen utan att veta det själfva, ty genom att skydda fåglarne bidraga vi till upprätthållandet af jämvikten i skapelsen.

*

Efter denna inledning gå vi nu att mera i detalj beröra den fråga, som utgör ämnet för denna skrift.

Det torde vara känt af enhvar hvilka skador som sagdt insekterna och deras larver åstadkomma på åkrar och ängsmarker, i skogar och trädgårdar. Utom de härjningar i smått, hvilka årligen yppa sig litet hvarstans och hvilka äfven de beröfva jordbrukaren och trädgårdsodlaren en ej oväsentlig del af hans eljes säkra inkomst, förekomma sådana understundom äfven i så stor skala, att hela landssträckor inom kort falla offer för dem och förete en bild liknande den, som möter oss, då frosten andats sin isande andedräkt på nyss böljande, löftesrika fält.

Också vårt land har mer än en gång utsatts för en sådan förödelse och kunnat räkna de härigenom uppkomna förlusterna i millioner mark; vi nämna såsom exempel härpå året 1897, hvarom tidningspressen på sin tid tecknade dystra taflor.

Huru då råda bot på detta onda? Detta är en fråga af den nationalekonomiska betydelse att alla de svar som af-

gifvas härpå, förestafvade af vissheten att med däri anförda medel kunna i högre eller lägre grad nå ett tillfredsställande resultat, böra med tacksamhet emottagas främst af dem, hvilka närmast beröras af den plåga insekthärjningarna åstadkomma, men äfven af landets öfriga befolkning, ty härjningar som dessa skola helt visst på sätt eller annat träffa litet enhvar.

Ändamålet med denna lilla skrift är att afgifva ett sådant svar, det nämligen att

i kampen mot insekthärjningarna de insektätande småfåglarne utgöra våra främsta bundsförvanter.

Och det är ju helt naturligt att så måste vara, då vi hafva oss bekant, att antalet af de insekter hvarje sådan fågel måste uppsamla för att lifnära sig är betydande nog. Låt oss anförä ett par belysande exempel, hämtade för ändamålet ur fullt tillförlitlig källa:

Ett svalpar är i medeltal i rörelse under 16 af dygnets 24 timmar och hvarje svala för i genomsnitt 20 gånger i timmen föda till sina ungar. På så sätt för ett svalpar hvarje dygn $2 \times 16 \times 20$ d. ä. 640 gånger mat till ungarne. Hvarje gång medföras 10 à 20 insekter, hvilket per dygn utgör minst 6,400 insekter. Då härtill kommer det, som föräldrarne själfva förtära — och det torde icke understiga 600 st. insekter — åtgå per dygn för en enda svalfamilj 7,000 insekter eller per månad 210,000 st., det är under en sommar 576,000 st.

En familj af mesar förtär under de tjugu dagar, den behöfver för att uppföda sina ungar, omkring 85,000 larver. Mesarne lägga dock ett par kullar ägg hvarje sommar och en mesfamiljs behof af insekter och larver under en sommar har beräknats till omkring 4,400,000 st.

Exempel i samma stil kunde gifvas i mängd; men vi anse dessa tvenne redan vara talande nog för att visa hvilken oerhörd nytta våra små bevingade gäster i skog och mark skänka oss i kampen mot skadeinsekterna. Hvad blir den närmaste följden häraf? Jo, att vi med alla oss till buds stående medel böra söka tillgodogöra oss denna nytta, det vill med andra ord säga, att vi böra göra allt för att draga småfåglarne till oss. *Småfågelskyddet bör därför upptagas*

med allvar af hela vårt folk, i händelse vi ej åter och åter vilja se oss hemfallna under skadeinsekternas tyranni. Och detta skydd bör främst grundas därpå, att vi söka befrämja småfåglarnes förekomst hos oss, deras häckningsförhållanden.

Hvad är då orsaken till att småfåglarnes antal jämväl i vårt land år för år aftagit? Jo den, att de lida brist på lämpliga häckningsplatser. „Ty“, såsom en af våra främsta djurvänner yttrat sig i frågan, „i samma förhållande som odlingen, kulturen framskrider beröfvas fåglarne de naturliga tillhåll, där de äro vana att häcka. Sveder huggas, skogar förödas och buskar borttagas, man odlar kärtrakter o. s. v. Vidsträckta trakter göras sålunda årligen omöjliga för fåglarnes häckning. Under sådana förhållanden bör människan komma dem till hjälp och återgifva dem de förmåner, som de genom odlingen och kulturen förlorat“. Anläggandet af häckningsparker vore i anledning af det ofvan sagda af stor vikt äfven i vårt land, i likhet med hvad i utlandet mångestädes redan gjorts. I all synnerhet borde jordägarena se till, att bl. a. gamla, ihåliga träd, så vidt görligt, få stå kvar, ty dessa utgöra synnerligen goda häckplatser för fåglarne.

Men för att fågelskyddet skall gifva ett tillfredsställande resultat fordras i synnerhet på orter där det gäller att lämna hägn åt de hela året igenom kvarstannande fåglarne ej blott att anskaffa häckningsplatser utan äfven att sörja för att fåglarne erhålla naturlig vinterföda, då till exempel snöfall, rim, frost eller glattis spärrar till sprickorna och fogarna i trädens bark eller drifvan lägrar sig hög på marken. Fågelbord och dylikt äro visserligen härvidlag väl på sin plats; men de äro dock så till vida opraktiska, att de ej anlitas af skyggare fåglar och tillika menligt påverkas af väderleksförhållandena. Men det finnes ett annat, af en tysk fågelskyddsvän under flere år med framgång försökt sätt att nå målet härutinnan, en metod, som vi vilja rekommendera äfven hos oss:

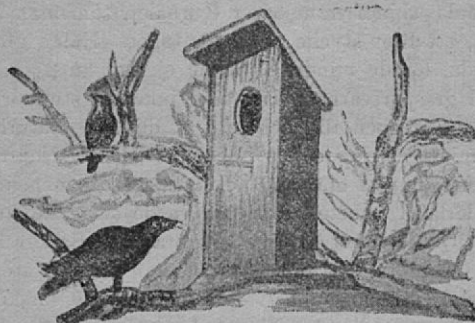
Rifvet bröd, kokt eller stekt rifvet kött, krossadt hampfrö, valmomjöl, hafre och dylikt blandas väl tillsamman och hela blandningen slås i sjudande färtalg, hvarefter alltsamman väl omröres öfver sakta eld. Denna blandning gjuter man i ännu flytande och alltså hett tillstånd förmedels en stor,

spetsig sked öfver fällda eller döda furor och andra barrträd börjande öfverst från grenspetsarna, så att blandningen kan rinna mellan barren till grenarna och där fastna, då den stelnat. Detta ersätter i allo det, fåglarne ej på naturlig väg kunna förskaffa sig.

Att under vintern strö ut korn, brödsmlor m. m. åt fåglarne är naturligtvis äfven vid sidan af detta att rekommendera. —

Dock, småfågelskyddet kan utöfvas äfven på mångahanda andra sätt, främst sålunda att vi lära barnen att ej under sina ströftåg ute i naturen plundra fåglarne på deras ägg och ungar och i allmänhet söka inplantera hos de unga att plikten af dem fordrar att städse taga småfåglarne i sitt hägn; att fågelhålkar*) i riklig mängd upphängas; att bruket hos

*) Fågelhålkarna kunna vara af olika slag, såsom närstående bilder utvisa. Bäst äro dock de hålkar, hvilka förfärdigas i möjligaste grad efter de anvisningar naturen lämnar, med andra ord i högsta grad liknande de trädhål, i hvilka fåglarna häcka. Materialet till dessa lämna urhålkade trädstammar och trädgrenar. Stammarna afsågas till en längd af 30 à 22 cm., de förra för starar, de senare för mindre fåglar. — Angående hålkarnas tillverkning m. m. anföra vi i öfrigt efter oss till hands varande källor följande:

„Vid urhålkningen kvarlämnas gärna den ena ändan orörd af borret att tjäna såsom stunkans botten. Dock bör med ett mindre borr något hål göras i denna för att lämna aflopp för regnvatten. Till tak på det afsågade och utborrade trästycket påspikas en gammal grånad brädlapp,

våra damer att pryda sina dräkter med döda fåglar och fågel-fjädrar motarbetas, — ja, om ej annat hjälper, genom åstadkommandet af importförbud mot dylikt kram; att kvinnorna bilda sammanslutningar för att genom lära och föredöme motarbeta detta förkastliga mod; att kramsfågelhandeln förbjudes; att djurskyddsföreningarna och landtbrukssällskapen i fågelskyddsfrågan gå hand i hand. En sak af vikt vore jämväl den, att vårt land med all kraft toge del i den internationella kamp mot massmorden af småfåglar i utlandet, som nu allt lifligare begynt flamma upp.

Om vi med allvar och energi tillgripa nu nämnda åtgärder, skall rätt snart mycket varda vunnet. Fågelsången skall fulltonigare än nu ljuda oss till möte, våra fruktträd skola skänka oss rikare skördar, åkrar och ängar aflämna äring i ymnigt mått och skogens träd prunka i sin fulla fågring. —

hvilken man låter en smula skjuta fram öfver flyghålet, som man anbringar på stunkans sida, ett litet stycke nedanför taket. Hålen göras för starar 5 à 6 cm. breda, för de mindre fåglarne ej mer än 2,0 à 3,5 cm., emedan i annat fall gråsparfvarne gärna vilja inkräkta stunkorna. Sittpinne nedanför flyghålet är obehöflig och ofta skadlig. — Naturligt är, att man ock kan genomborra hela det för hålken afsedda stycket och då som botten fastgöra en gammal brädlapp. Likaledes kan man, ifall detta möjligen skulle underlätta arbetet, först klyfva de afsågade kubarna, urhålka halfvorna och sedan åter stadigt fastgöra dem. Barken bör alltid sitta kvar. För att förhindra, att den faller af, kan den för större säkerhets skull fästas medels ett par nubbar. — Brukbara och särskildt för starar begärliga hålkår kunna ock förfärdigas af gamla grånade eller ohyflade bräder. — Har man nu emellertid förskaffat sig fågelhålkår, böra de under alla förhållanden uppfästas så stadigt, att de icke kunna rubbas af vinden eller att de icke vackla hit och dit, när fåglarne slå ned på dem. I hålkårna lägges litet sågspån eller ännu hellre en blandning af sågspån och karrjord. — Hålkårna få ej luta bakåt, emedan regn då kan intränga genom öppningen. — På lefvande träd uppfästas stunkorna 4 à 6 meter från marken, om möjligt, alltid så, att flyghålet kommer att vetta åt öster eller sydost“.

Godt vore om förfärdigandet af fågelhålkår infördes i våra folkskolor landet rundt. Detta skulle ej blott på sitt sätt befordra slöjdskickligheten, utan äfven hos eleverna väcka intresse för småfågelskyddet, då de ju sedan själfva kunde upphänga sina hålkår och göra dessas bebyggare till sina skyddslingar, barnen helt visst till stor glädje, land och folk till gagn och välsignelse.

Ett ej ringa bistånd vid fågelskyddets utöfvande kan äfven jaktlagen lämna. Låtom oss därför kasta en blick på densamma hvad dess ställning till denna fråga hos oss vidkommer. Vi kunna då genast konstatera att densamma i mångt och mycket är affattad i djurskyddsvänlig riktning, om ock påtagliga oegentligheter förekomma. Så påbjudes afskaffandet af fällor, snaror och andra tortyrredskap, hvilka från urminnestider användts och med hvilka ett formligt utrotningskrig förts i skog och mark. I § 17 säges: „Hackspett, gök, stare och annan småfågel, förutom gråsparf, varfågel och törnskata vare fridlysta under hela året“, hvilket är godt och väl, om ock vi för vår del ville skänka denna fridlysning äfven åt gråsparfven, som ju i ej ringa grad bidrager till skadeinsekters utrotande. Men omedelbart därpå heter det i nyss nämnda paragraf: „Nu nämnda fridlysning gäller dock icke trast och sidensvans under tiden från och med den 15 augusti till den 1 mars“. Motsägelser i sist anfördt afseende framträder bjärt nog, då man vet, att dessa, i synnerhet trastarne, under vår och sommartid äro att räkna bland de flitigaste insektdödarne. — § 18 tillägger slutligen: „Ägg af fridlysta fåglar — — — må icke ur bo tagas eller förstöras“, hvilket ju i allo är som sig bör.

Ännu skulle återstå att yttra några ord jämväl om den påstådda skada småfågeln utöfva. Medges måste, att dessa jämte insekter och larver äfven tillgodogöra sig en del bär och frön; men den skada de därigenom åsamka jordbrukaren och trädgårdsodlaren är så försvinnande liten, att den, ställd vid sidan af det nyttiga arbete de genom förgörande af skadeinsekter utföra, aldrig borde ens påpekas. Må vi gärna unna dessa våra små bundsförvanter denna lilla omväxling i födan och må det utgöra för oss en glädje att kunna göra dem denna lilla återtjänst för de stora välgärningar de utan att pocka på någon belöning härför utöfva mot oss.

